

Anledningen til trolddomssagen mod Hans Stange

I august måned 1692 fandt magistraten i Nykøbing købstad ud af, at en ung kvinde var blevet myrdet med gift af sin ægtemand. Den unge ægtemand var søn af skipper og husmand Hans Boesen på Hasselø, som igen var brodersøn til fogeden Hans Stange.¹⁰³ Hans Boesen vidste efter alt at dømme ikke noget om sønnens giftmord, for det var nemlig ham, som i august måned 1692 opsøgte landmedikus, doktor Böhme i Nykøbing, for at han skulle se på svigerdatteren, der var begyndt at "bryde sig",¹⁰⁴ det vil sige kaste op, lige efter hun var kommet på besøg i hans hus sammen med sønnen. Doktoren fik mistanke om, at hendes sygdom ikke var naturlig, men skyldtes gift. Da hun var død af sine pinsler, lod magistraten i Nykøbing hende derfor opskære, og de så, at maven var "igennembidt"¹⁰⁵ af gift. Mistanken faldt på ægtemanden Ole Boesen, som tilstod, at han havde købt et hvedebrød for en skilling, flækket det, drysset noget arsenik ud på den ene halvdel og oversmurt den med smør. På vej ud til faderen på Hasselø spiste hans kone den forgiftede halvdel, mens han selv spiste den anden. Mordet viste sig at være planlagt sammen med Ingeborg Osvalds, der var konen i det hus i Nykøbing, hvor Ole Boesen havde "logement"¹⁰⁶. Sønnen sejlede nemlig sammen med faderen, men de måtte kun sejle, når en af dem blev borger i købstaden. Men det var ikke det eneste, man fandt ud af. Ole og Ingeborg viste sig at have levet sammen i synd, og det kom frem, at Ingeborgs mand heller ikke var død naturligt, men ligeledes af gift. Endelig blev det afsløret, at de havde kontaktet en klog kone fra det nordlige Falster ved navn Karen Lommelevs for at få hjælp til at komme af med Ingeborgs mand og siden Oles kone. Både Ole Boesen og Ingeborg Osvalds blev henrettet og lagt på hjul og stejle uden for Nykøbing allerede i slutningen af oktober.¹⁰⁷

Med angivelsen af den kloge kone havde sagen fået en ny drejning. Karen Lommelevs blev ført til slottet, og hun blev forhørt af blandt andre Nykøbings sognepræst Gregorius Zimmer, som også havde forhørt Ole Boesen. Hun tilstod ikke alene, at hun havde hjulpet Ole Boesen og Ingeborg Osvalds, men også, at hun havde forskrevet sig til djævelen, der var kommet til hende i en sort hunds lignelse. Derudover opremsede hun næsten 100 mennesker fra Falsters to købstæder og fra

¹⁰³ Slægtsforholdet med fogeden fremgår af trolddomssagen mod Hans Stange den 8/12 1692 (Bilag A: Trolddomssagen mod Hans Stange). Vedrørende svigerdatterens sygdom og Hans Boesens henvendelse til doktoren se sognepræstens optegnelser i Væggerløse kirkebog ved Hans Boesens død den 18. april 1697 (Bilag E: Optegnelser i Væggerløse kirkebog).

¹⁰⁴ Udtryk anvendt af sognepræsten i hans optegnelser om sagen i forbindelse med Hans Boesens død (Bilag E: Optegnelser i Væggerløse kirkebog).

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

næsten hver en landsby på Falster, som hun havde hjulpet med hvid magi. Endelig opremsede hun nogle andre kvinder, som fanden havde udpeget som hekse.¹⁰⁸ Blandt disse var Anne Kruses fra Ulslev tæt på Hasselø og Anne Palles fra det nordlige Falster (se kortet side 13). De blev også forhørt på slottet. Her var det, at Hasseløs foged Hans Stange blev angivet eller udlagt, som man kaldte det. Han skulle have været trommeslager, når heksene samledes.¹⁰⁹ Trommeslagerne havde en højere rang end almindelige hekse indenfor troldfolkenes verden.¹¹⁰

Anne Kruses bekendelse blev ikke gentaget, da hun blev forhørt ved Falsters Sønder herredsting, som også var fogeden Hans Stanges hjemting. Til gengæld nævnte Anne Palles fogeden på to følgende tingdage den 27. september og 4. oktober, da hun blev forhørt ved sit hjemting i Falsters Nørre herred. Udlæggelsen af fogeden faldt helt uden nogen uddybninger af nogen art og lød første gang:

"Hans Stang af Hasselø var deres trommeslager, trommen var sort såvel som trommestikkerne".

Ugen efter sagde hun, at:

*"Fanden passer på en hver især, og Hans Stange som er foged, havde og fanden hos sig".*¹¹¹

Dermed var opmærksomheden henlédt på den gamle foged på Hasselø.

Trolddomssagen mod Hans Stange

Den 8. december 1692 var der tingdag ved Falsters Sønder herredsting.¹¹² Denne dag var ikke helt almindelig, for ikke mindre end 16 bønder fra Hasselø var mødt op for at vidne om deres foged Hans Stange. Forinden havde fogeden og bønderne modtaget et kaldsbrev, det vil sige en stævning, som blev læst for dem af to kaldsmænd. Kaldsmændene var to husmænd, hvoraf den ene i øvrigt

¹⁰⁸ Se retssagerne mod Karen Gregers samt mod Anne Palles og Anne Kruses, der nævnes nedenfor, i J. C. Jacobsen: *Den sidste Hexebrænding i Danmark 1693*. København 1971 pp. 3-25

¹⁰⁹ Falsters Sønder herreds tingbog den 8. december 1692 (bilag A: Trolddomssagen mod Hans Stange).

¹¹⁰ Se Gustav Henningsen: *Heksejægeren på Rugård*. Herning 1991 pp. 30ff.

¹¹¹ Falsters Nørre herreds tingbog den 27. september og 4. oktober 1692. *Den sidste Hexebrænding i Danmark 1693* pp. 12 & 14.

¹¹² Alle oplysninger i afsnittet stammer, med mindre andet er anført, fra Falsters Sønder herreds tingbog den 8. december 1692 (Bilag A: Trolddomssagen mod Hans Stange).